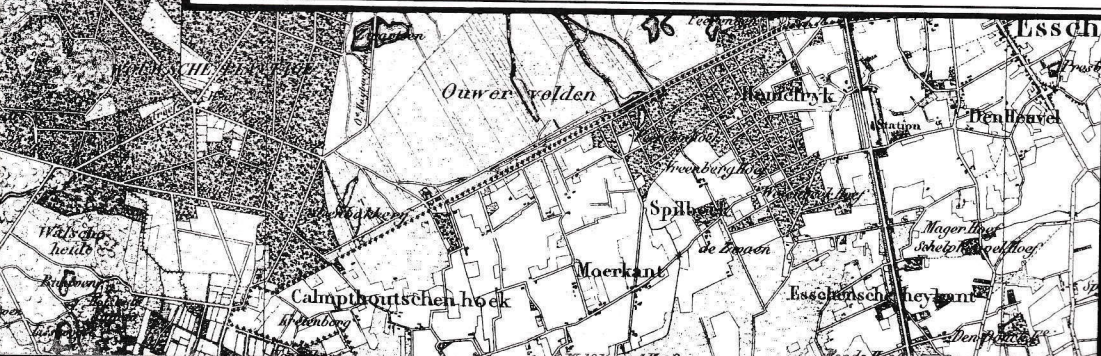

heemkunde kring
DE VIERSCHAER
WOUW

Wouw in de Tweede Wereldoorlog

Waar is mijn fiets ?

De grappen over Duitsers die in de oorlog de fiets van mensen meenamen, zijn waarschijnlijk voortgekomen uit de realiteit. Heel wat fietsen werden met of zonder bewijs van vordering meegenomen. Een korte greep uit het Wouwse archief waar een heel dossier over de vordering van fietsen aanwezig is.¹⁾

Op 18 juli 1942 gaat van het ministerie van Binnenlandse Zaken een telegram uit naar gemeenten met meer dan 10.000 inwoners waarin wordt aangegeven dat ze uiterlijk op dinsdag 21 juli 1942 een aantal herenfietsen moeten leveren met gummibanden en volledig uitgerust ten behoeve van de Duitse weermacht. Het aantal in te leveren fietsen is 0,9 % van het aantal inwoners. Wouw blijft dus hier buiten schot, maar Roosendaal en Bergen op Zoom worden met name genoemd in het telegram als gemeenten die aan de levering moeten voldoen.²⁾

In Roosendaal werden op die manier 235 fietsen overgedragen aan de Ortskommandant. Dat gebeurde overigens pas op 17 november 1942 tegen betaling van f 50,-.³⁾

Een aantal mensen werd uitgezonderd van het inleveren van hun rijwiel, maar in de praktijk bleek dat veel personen, uit angst dat hun fiets afgepakt zou worden, zich niet meer met hun tweewieler op straat durfden te begeven. Dat dreigde het openbaar leven lam te leggen, vooral in plattelandsgemeenten waar veel per fiets moest gebeuren.

Vandaar dat het Ministerie van Binnenlandse Zaken een toelichting geeft op de uitzonderingsgevallen. Ook de gemeente Wouw wordt op de hoogte gesteld. Iedereen die meent dat hij zijn fiets nodig heeft, kan bij de burgemeester een bewijs vragen voor vrijstelling. Leden van politie, brandweer en luchtbescherming hebben geen bewijs nodig en ook mensen met een Ausweis van bepaalde overheidsdiensten mogen zonder meer op het behoud van hun fiets rekenen. Uitzonderingen

worden ook gemaakt voor ambtsrijwielen, mensen werkzaam in de landbouw, handwerkslieden en fabrieksarbeiders. En natuurlijk mogen ook de Rijksduitschers zonder vergunning een fiets hebben.

In deze brief geeft Frederiks tevens aan dat hij binnenkort laat weten welke vergoeding betaald moet worden voor de ingevorderde fietsen.

Enquête

De volgende stap is een enquête die de burgemeesters moeten houden onder de rijwielhandelaren in de gemeente. De secretaris-generaal van het Departement van Binnenlandse Zaken wil namelijk weten hoeveel dames- en herenfietsen en tandems zich in de kleinhandel bevinden. Dat onderzoek moet op maandag 10 augustus 1942 om tien uur 's morgens beginnen.⁴⁾

Dat moet allemaal snel gebeuren, want de secretaris-generaal laat weten dat naar alle adressen op dezelfde tijd een ambtenaar van de gemeentepolitie gezonden moet worden. Op die manier kunnen de handelaren elkaar niet verwittigen en zullen er geen fietsen 'onderduiken'. Ter plekke moet de handelaar dan een voorraadlijst opmaken en de politieman moet die controleren. Tevens moet de lijst vergeleken worden met het verplichte voorraadregister dat elke handelaar bezit en als de aantallen niet overeenstemmen, moet een onderzoek worden ingesteld. De hele voorraadboekhouding moet daarna opgestuurd worden naar het ministerie.

"Ik moge erop wijzen, dat de bovenomschreven maatregel zonder eenige stoornis moet verlopen en dat de gegevens op den gestelden datum in mijn bezit moeten zijn. In het bijzonder dient voorkomen te worden, dat tevoren hiervan kennis wordt genomen door andere personen dan die, wier medewerking voor de uitvoering vereischt is. De medewerkenden dienen tot strengste geheimhouding te worden verplicht", besluit het schrijven.

Onenigheid

Niet iedereen was het altijd eens met de besluiten en de vrijstellingen die gegeven werden. Zo zit er in het dossier over de fietsenvordering een brief van burgemeester P. de Jong aan het ministerie. Dat is ene reactie op een brief die eerder door de minister werd geschreven. Waarschijnlijk heeft G.C. van Loon van het Zuideinde in Heerle zich tot het ministerie gewend in verband met de vrijstellingsbewijzen voor fietsen. De Jong gaat in zijn brief in op het feit dat er in het gezin drie herenfietsen aanwezig zijn en twee damesfietsen. Voor twee herenfietsen is een vrijstelling gegeven. Daardoor zou dus één fiets voor vorde- ring in aanmerking komen.

"De vrijstelling voor dit rijwiel werd niet verleend op grond van het feit, dat dit rijwiel hoofdzakelijk gebruikt werd voor werkzaamheden voor de Kath. Actie."

Een paar dagen na deze beslissing kwam iemand van het gezin Van Loon verhaal halen op het gemeentehuis. Omdat toen bleek dat voor de verkeerde fiets een vrijstelling was gegeven, wilde de ambtenaar die vrijstelling terug hebben om vervolgens een nieuwe te schrijven voor het juiste rijwiel. Daar nam Van Loon geen genoegen mee en hij wilde de burgemeester spreken.

"Zonder mij van het abuis en de voorwaarden, waaron- der hem een vrijstellingsbewijs zou worden gegeven in kennis te stellen, is hij begonnen de regeling als bureau- cratendom te bestempelen en heeft hij een houding aangenomen, die mij zeer brutaal voorkwam.

Ik sta hem in deze aangelegenheid niet verder te woord.", zo besluit Polydor de Jong zijn brief.⁵⁾

Handelaren

De lijsten van de rijwielhandelaren zijn keurig opgenomen. En daaruit blijkt dat het armoe troef is bij de fietsenmakers. (Of zouden ze toch

geïnformeerd zijn?) In Heerle heeft alleen fietsenmaker M. de Kok nog twee heren- en twee damesfietsen, allebei zonder banden. De drie andere fietsenmakers hebben helemaal niets meer. Fietsenmaker Jac. Gommeren in Moerstraten heeft ook helemaal niets meer in voorraad.

In Wouwse Plantage is de controle gehouden bij P. Heijmans en A. van Tilburg. Deze laatste heeft nog twee damesfietsen met en twee exemplaren zonder banden.

In Wouw blijken nog de meeste fietsen aanwezig te zijn. J. van Gaans op de Markt heeft drie heren- en twee damesfietsen zonder banden. A. van Eekelen in de Roosendaalsestraat bezit nog twee herenfietsen zonder banden en M. Verbraak in de Roosendaalsestraat heeft nog een hele voorraad. Hij heeft vier herenfietsen en vier damesfietsen. Weliswaar zitten ook om de wielen van deze fietsen geen banden. De hele voorraad van H. Buijk in de Oostelaarsestraat bestaat uit één damesfiets zonder banden en Willem Gommeren in de Bergsestraat blijkt de 'rijkste' fietsenhandelaar. Zes heren- en vier damesfietsen staan er op zijn lijst. Natuurlijk ook zonder banden. De gemeente Wouw zette de kladlijsten van de fietsenhandelaren netjes op papier en voegde als laatste regel toe:

*"De rijwielhandelaren, die geen voorraadregister aanwezig hadden, verklaarden dat zij een dergelijk register niet hadden ontvangen."*⁶⁾

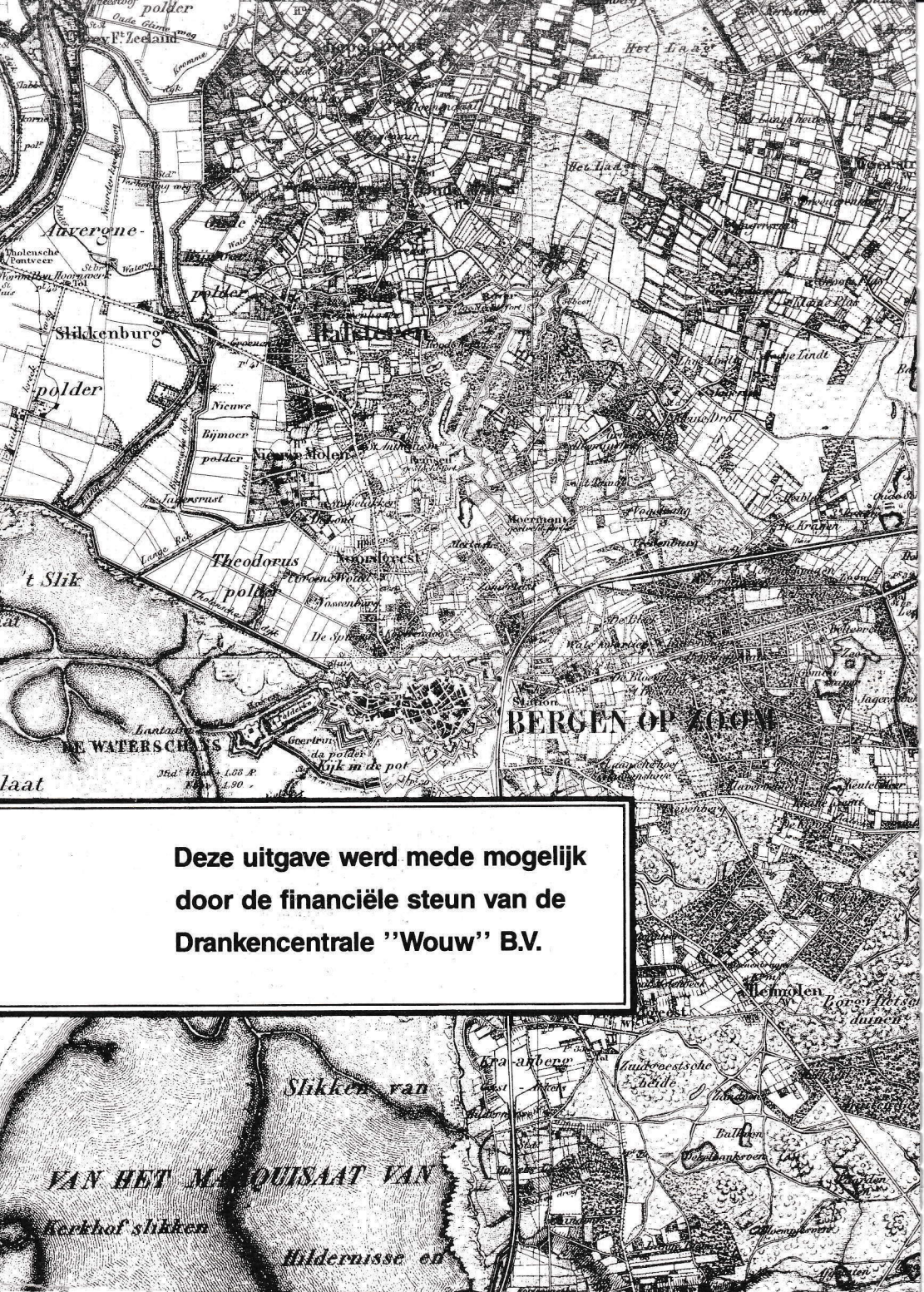
Dolle dinsdag

Tot nu toe was het vorderen van fietsen nog legaal in zijn werk gegaan. Met de komst van Dolle Dinsdag, 5 september 1944, kwam daar verandering in. Toen werden de fietsen zonder bewijs van vordering en betaling meegenomen. Van al die fietsen is een lijst opgemaakt. In totaal 97 fietsen verwisselden van eigenaar. De lijst, die uiteraard te omvangrijk is om hier af te drukken, loopt van 4 tot en met 22 september, terwijl er later nog drie fietsen uit oktober aan toegevoegd zijn.⁷⁾

Wouw, 1 oktober 1995.

Noten:

1. GAW A107. Dossier vordering rijwielen (1942-1945)
2. GAW A107. Afschrift van het telegram en een persbericht waarin een aantal uitzonderingen staat aangegeven.
3. A.T.H. Wagenaar. De rust verstoord. Roosendaal, 1990. Blz. 28.
4. GAW A107. Brief van 5 augustus 1942. De brief is zeer vertrouwelijk, waarschijnlijk om er voor te zorgen dat fietsenhandelaren niet een deel van hun voorraad lieten 'onderduiken'.
5. GAW A107. Brief van 10 augustus 1942.
6. GAW A107. Voorraadbepaling van de fietsenmakers in de gemeente Wouw.
7. GAW A107. Lijst met meegenomen rijwielen.

Deze uitgave werd mede mogelijk
door de financiële steun van de
Drankencentrale "Wouw" B.V.